

EESTI TEADUSTE AKADEEMIA ESTONIAN ACADEMY OF SCIENCES

MERETeaduste KOMISJON – COMMITTEE ON MARINE SCIENCES

Aruanne **Euroopa Merekomitee** Eesti kontaktorgani **Eesti Teaduste Akadeemia mereteaduste komisjoni** tegevusest 2024.a.

Sünopsis

Panustati autori või töörühma liikmena kahe Euroopa Merekomitee olulise visioonidokumendi valmimisse: G. Martin autorina mereelustiku ja elupaikade kaardistamise visiooni „Marine Habitat Mapping“ ja T. Soomere töörühma liikmena mereteaduse arenguid käsitleva dokumendi „Navigating the future VI“ kuuendasse väljaandesse.

Osaleti Euroopa Merekomitee kevadisel elektroonilisel plenaaristungil (24.–25.04.2024) ja sügisel plenaaristungil (01.–02.10.2024 Rhodes, Kreeka).

Esindati Eestit NATO mereteaduse ja tehnoloogia eksperdikomitee (NATO STO MSTECC, Maritime Science and Technology Experts Committee) kevadisel koosolekul (La Spezia, Itaalia, 07.–09.05.2024).

Eesti rannikuteaduse tugevust demonstreeriti selle valdkonna juhtival maailmakonverentsil 17th International Coastal Symposium (Qatar, Doha, 24.–27.09.2024) avaettekande ja ligi 20 suulise ettekande näol kokku ligikaudu 200st ettekandest.

Tehnikaülikoolis korraldati kaks mereteaduse intensiivpäeva (02.02 ja 16.12.2024).

Taustainfo

Eesti Teaduste Akadeemia (TA) mereteaduste komisjon (MTK) moodustati Eesti TA juhatuse otsusega 25. septembril 2007 ning alustas tööd 2008.a. jaanuaris.

Komisjoni esmasteks eesmärkideks on

- Eesti (mereteaduste) esindamine Euroopa (Teadusfondi) Merekomitees ning
- tegevus riigisisese nõustava koguna

Euroopa Merekomitee (*European Marine Board*, EMB, kuni 2012. a Euroopa Teadusfondi Merekomitee) tegevuse peamised eesmärgid, põhimõtted, kesksed sihid, roll mereteaduse arengus ning tegevuse tasandid (mereteaduse foorum, sünergia, strateegia ja hääl) on esitletud MTK 2008. a tegevuse aruandes. Alates 2016. a jaanuarist tegutseb EMB iseseisva juriidilise isikuna *European Marine Board IVZW* Belgia õigussüsteemis. Eesti Teaduste Akadeemia on selle asutajaliige. Liikmeks võivad olla Euroopa Nõukogus esindatud riikides tegutsevad kolme tüüpi asutused: juhtivad mereteaduse instituudid, (mere)teadust finantseerivad organisatsioonid ja ülikoolide konsortsiumid. Liikmeskonnas on 38 asutust 19-st riigist.

EMB peamine teaduspoliitika partner, osapool ja sihtrühm on Euroopa Komisjon. EMB on üks kord nelja aasta jooksul toimuva mereteaduse poliitika konverentsi EurOCEAN peakorraldaja ning nn Galway, Aberdeeni, Oostende, Rooma ja Vigo deklaratsioonide koostaja.

Kontaktaadress: Kohtu 6, 10130 Tallinn; e-mail: foreign@akadeemia.ee

MERETEAADUSTE KOMISJON

Moodustatud 2007

Esimees akadeemik Tarmo Soomere

Mereteaduste komisjoni (MTK) missioon on olla merede ja muude suurte veekogude ning nende ökosüsteemi funktsioneerimisega seotud valdkondades töötavate teadlaste ühise platvormi ja sõnumi kujundaja. Mereteaduste all mõistetakse teadusharude kogumit, kuhu kuuluvad nt mereteaduse ja limnoloogia mitmesugused harud, meregeoloogia, rannikutehnika ja -teadus, hüdroloogia, merepõhja ja mereelustiku ressursidega ja nende ekspluateerimisega seonduvad küsimused, aga ka mere ruumiline planeerimine.

MTK esmased eesmärgid on esindada Eesti mereteadust Euroopa Merekomitees, vahendada Euroopa tasemel liikuvat infot tagasi Eestisse ning toimida riigisisese nõustava koguna. MTK liikmeskonnas on esindatud Tallinna tehnikaülikool, Tartu ülikool, Eesti maaülikool, Tallinna ülikool, Eesti geoloogiateenistus ja kliimaministeerium.

Euroopa Merekomitee (European Marine Board, EMB)¹ siht on olla Euroopa mereteaduse juhtiv mõttekoda, aga ka foorum, sünergia, strateegia ja hääl, koondades mereteadust finantseerivate organisatsioonide, teadusorganisatsioonide ja merealase kõrgharidusmaastiku soovid ja visioonid tasakaalustatud kujul poliitikasoovitustena Euroopa Komisjoni nõustamiseks.

Eesti Teaduste Akadeemia on EMB asutajaliige. EMB liikmeks võivad olla Euroopa Nõukogu liikmesriikides tegutsevad kolme tüüpi asutused: juhtivad mereteaduse instituudid, (mere)teadust finantseerivad organisatsioonid ja mereteadusesse oluliselt panustavate ülikoolide konsortsiumid. Liikmeskonnas on 1. jaanuari 2025 seisuga 38 asutust 19 riigist; neist 20 teadusasutust (sh Eesti Teaduste Akadeemia), üheksa teadust finantseerivat institutsiooni ja üheksa ülikoolide konsortsiumit. Ühest riigist võib olla maksimaalselt neli asutust.

Juba mitmeid aastaid on püsinud standard, mille kohaselt MTK informeerib oma liikmeid ja asjassepuutuvaid isikuid üldjuhul igal nädalal EMB infokirjadest, publitseeritud dokumentidest, infokogumise ja tagasiside voorudest, algavatest ja realiseeritud mereteadusalastest suurprojektidest, meediasündmustest jms.

T. Soomere osales EMB kevadisel elektroonilisel plenaaristungil 24.–25.04.2024 ja sügisisel füüsiliselt toimunud plenaaristungil 01.–02.10.2024 Rhodeses. Kevadisel istungil valiti EMB esimeheks Iiri mereinstituudi delegaat Fiona Grant. Üheks aseesimeheks valiti tagasi Hispaania mereteaduse ja –tehnoloogia keskuse CETMAR delegaat Rosa Fernandez. EMB liikmeskonnas muutusi ei toimunud. Täiendati EMB tööruhmade käivitamise ja liikmete valikut käsitlevat reglementi.

EMB publitseeris 2024. aastal traditsioonilise aastaraamatu, ülevaate konverentsist EurOcean2023, kolm varasemate visioonidokumentide mõjukuse analüüsi ja kolm visioonidokumenti, millest kahte panustasid MTK liikmed.

Mereelustiku ja elupaikade kaardistamise visiooni „Marine Habitat Mapping“² üks autoritest on Georg Martin. Dokumendis esitletakse kaasaegseid võimalusi veekeskkonna ja merepõhja

¹ www.marineboard.eu

² Frascetti, S., Strong, J., Buhl-Mortensen, L., Foglini, F., Gonçalves, J. M. S., González-Irusta, J. M., Lillis, H., Lindegarth, M., Martin, G., Menot, L., O’Keeffe, E., Pascoal, A., Salomidi, M., Schoening, T. (2024) Marine habitat mapping. Alexander, B., Rodriguez Perez, A., Kellett, P., Muñoz Piniella, A., Bayo Ruiz, F., Bairaktari, K., Heymans, J. J. [Eds.] Future Science Brief No 11 of the European Marine Board, Ostend, Belgium. DOI: 10.5281/zenodo.11203128

kohta käivate andmete saamiseks ja nende konsolideerimiseks tasemele, mis võimaldab neid kasutada mudeldamise vajadusteks. Antakse ülevaade nii elupaikade kaardistamise edusammudest kui ka lünkadest. Esitatud materjal näitab, kui olulised on poliitikameetmed selles valdkonnas realiseerimaks Euroopa ja globaalsed ambitsioonid elurikkuse säilitamisel, merekaitsealade loomisel, elupaikade taastamisel ja kliimamuutuse mõjude leevendamisel. Pakutakse välja hulk võimalusi kaardistamise meetodite täpsustamiseks ja tulemuste paremaks organiseerimiseks. Korduva teemana rõhutatakse vajadust selgelt kommunikeerida nii poliitikutele kui ka ühiskonnale ülevaade sellist tüüpi kaartides alati sisalduvatest määramatustest.

Lühem ülevaade rannikute säilenõtkusest „Requirements for Coastal Resilience in Europe“ peegeldab 2023. aastal ilmunud visioonidokumendi keskseid seisukohti. Rannikud on järjest tugevneva surve all nii kliimamuutuse kui ka inimtegevuse tõttu. Sageli need mõjurid kombineeruvad. Seetõttu on järjest olulisem saavutada ranniku ökosüsteemide ja kogukondade suurem säilenõtkus, samal ajal kahjustamata nende funktsioneerimist. Loogiline on seda teha lahenduste kaudu, mis järgivad looduse käiku. Näiteks tuuakse kolm piirkonda Euroopas: Mahareesi poolsaar Irimaal, Veneetsia laguun Itaalias ja Belgia rannik.

Kõige olulisema dokumendina publitseeriti kuues versioon mereteaduse tulevikust „Navigating the future VI“.³ T. Soomere osales selle visiooni koostanud töörühmas. Dokument teeb kokkuvõtte Euroopa ja maailma mereteaduse kesketest saavutustest viimasel kümnendil, määratleb lüngad meie teadmistes ja annab soovitusi vajalike uurimisprogrammide finantseerimiseks, pannes seejuures mereteaduse üldisesse maa-teaduste konteksti ja harmoniseerides soovitusel ÜRO mereteaduste kümmeaastaku ning Euroopa Liidu missioonide (ennekõike ookeani missiooni „Restore our Ocean and Waters“) eesmärkidega. Laiema sihina rõhutatakse merede ja ookeanide kriitilist rolli kliimamuutuse arengus, elurikkuse tagamisel ja inimeste heaolu ja tervise kontekstis.

Jätkavad töörühmad, mis keskenduvad avamere ja ookeani kui terviku tervise aspektidele (Deep Sea and Ocean Health) ning ookeani rollile süsiniku sidumisel (Marine Carbon Dioxide Removal), samuti EMB kommunikatsioonipaneel. Sügisesel plenaaristungil otsustati käivitada üks uus töörühm.

Eesti rannikuteaduse tugevust demonstreeriti selle valdkonna juhtival maailmakonverentsil 17th International Coastal Symposium “Coastal Resilience under Global Change“, Qatar, Doha, 24.–27.09.2024, kus T. Soomere pidas avaettekande ja osales panelistina sümposiumi aväirituses teaduspoliitika diskussioonipaneelis ning kus Eesti teadlased pidasid ligi 20 suulist ettekannet ja mitmed stendiettekanded kokku ligikaudu 200st ettekandest.

T. Soomere esindas Eestit NATO mereteaduse ja tehnoloogia eksperdikomitee (NATO STO MSTEC, Maritime Science and Technology Experts Committee) kevadisel koosolekul (La Spezia, Itaalia), kus hinnati NATO mereuuringute keskuse (Centre for Maritime Research and Experimentation, CMRE) viimaste aastate uurimisprogrammide edukust ja tulevikuperspektiive.

Seonduvalt mereteaduse alaste doktoriväitekirjade kaitsmisega korraldati tehnikaülikoolis kaks mereteaduse intensiivpäeva (02.02 ja 16.12.2024). Formuleeriti lõplik sisend USA energiapoliitika eksperdi Benjamin Schmitti merealuste kommunikatsioonide poliitilise tagapõhja ja sabotaaži käsitlevasse ülevaatesse. Traditsiooniliselt pidasid MTK liikmed ridamisi avalikkusele suunatud ettekandeid ja avaldasid rohkem kui tosin populaarteaduslikku mere-, ranniku- ja/või kliimateadust käsitlevat kirjutist.

³ European Marine Board 2024. Navigating the Future VI: Placing the Ocean within the wider Earth system. Position Paper 28 of the European Marine Board, Ostend, Belgium. 116 pp. DOI: 10.5281/zenodo.13329469